

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО» (м. Одеса)
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР ОСОБИСТОСТІ В ЗВИЧАЙНИХ ТА НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
19-20 травня 2023 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2023

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

П 86

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 24.02.2023 р.)

Психологічний простір особистості в звичайних та надзвичайних умовах сучасності : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія самоздійснення особистості: теорія, досвід, практика» (19-20 травня 2023 р.) / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2023. 168 с.

ISBN 978-617-7757-56-5

Редакційна колегія

Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*

Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*

Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-56-5

© Університет Ушинського, 2023

емпітичних, стресостійких рис особистості та системою комунікативних і організаторських схильностей.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, яка вивчається. Перспектива подальшого дослідження може бути представлена в аспекті розробки тренінгових програм розвитку властивостей особистості, що вивчаються.

Література:

1. Поніманська Т. І. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти. *Дошкільна педагогіка*. Київ, 2004. С. 129-136.
2. Шевців З. М. *Основи інклюзивної педагогіки*: [навч. посіб.] / 2-ге вид., доп. Львів : Новий світ – 2000, 2019. 264 с.
3. Ілляшенко Т. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами і психолого-педагогічна діагностика. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат: Матеріали II Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції*. 2022. С. 86-89.
4. Бєленька Г. В. *Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці*: [монографія]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 310 с.
5. Чаговець А. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Теоретичний аспект. *Обрії*. 2015. № 1 (40). С. 99-102.
6. Дмитрієва С. М., Мачушник О. Л. Вивчення рівня емпатійності майбутніх психологів. *Вісник*. 2019. № 1 (39). С. 13-17.
7. Богуш А. М. *Мовленнєвий компонент дошкільної освіти*: 4-те вид. доопр. і доп. Харків : Ранок, 2013. 192 с.

УДК: 159.923

МІЖОСОБИСТІСНІ ВІДНОСИНИ МАКІАВЕЛЛІСТІВ

Саннікова О. П.

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Єрмошина О.Ю.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У статті представлено результати дослідження міжособистісних відносин осіб, які схильні і не схильні до макіавеллізму. Макіавеллізм розуміється як риса особистості, до якої входить маніпуляція, обман, цинічний та холодний розрахунок ставлення до інших

людей. Міжособистісні відносини характеризуються різними проявами таких характеристик особистості, як: егоїстичність, агресивність, підозрілість, залежність, схильність або до домінування, або до дружніх контактів тощо. Діагностика макіавеллізму здійснювалася за допомогою методики «школа макіавеллізму», міжособистісні відносини вивчалися поширеною методикою Лірі. Порівнювалися психологічні характеристики, що вивчаються, осіб, які схильні і не схильні до проявів макіавеллізму. Встановлено, що особи з тенденцією до макіавеллізму виявляють схильність до егоїзму, підозрілості та агресивності на відміну від осіб, у яких макіавеллізм слабо виражений.

Ключові слова: макіавеллізм, егоїстичність, підозрілість, агресивність, залежність.

У цій статті розглядаються індивідуально-психологічні риси особистостей, схильних до макіавеллізму. До таких рис відносяться підозрілість, агресивність, егоїстичність тощо. Термін «макіавеллізм» бере свою назву від імені громадського діяча, політика і філософа Ніколо Макіавеллі. У своїй книзі «Государ» він описував риси характеру, які повинні бути притаманні правителю, а саме те, що правитель повинен ставити інтереси держави понад усе [8].

Поняття «макіавеллізм» у психологію вели Р. Крісті і Ф. Гейтс, позначивши цим терміном особистість, яка свідомо контролює в міжособистісному спілкуванні оточуючих людей для отримання своєї вигоди. Вони розробили «Школу макіавеллізму» (Mach-IV), за допомогою якої було виявлено, що людину, яка схильна до макіавеллізму, можна розглядати з наступних психологічних складових.:

1. Поведінка: така людина завжди маніпулює оточенням, робить це цілком усвідомлено, з метою досягти вигоди для себе. Також така особистість використовує такі прийоми, як: лестощі, обман, підкуп, фальсифікації тощо.

2. Ставлення до людей досить цинічне. Вважає, що залежність людини від соціального тиску робить її слабкішою, а тому не вартою поваги. Макіавеллісти відносяться до оточуючих з підозрою, вважають, що всі люди такі самі, як вони, готові заради вигоди на все. Також у емоційному плані вони орієнтуються на партнера, на досягнення вигоди, яку можуть від нього отримати.

3. Ігнорування соціальної моралі, якщо вона заважає отримати бажаний результат [8].

Отже, людина, схильна до макіавеллізму, проявляє емоційну холодність, підозрілість, егоїстичність та агресію. Заради досягнення своїх цілей готова на обман, підкуп, підлабузництво. Через те, що у неї відсутні морально-етичні норми, вона щиро вважає, що оточуючі теж, як і вона, не володіють цими якостями. Особистість, яка схильна

до макіавеллізму, володіє зниженою здатністю співпереживати оточуючим, які не входять в її близьке коло.

Термін «міжособистісні» означає, що відносини між однією людиною та іншою мають взаємну спрямованість. Міжособистісні відношення – це система установок очікувань і орієнтацій членів групи одини до одного [2]. У 1954 році група вчених на чолі з Т. Лірі розробили методику «Діагностика міжособистісних відношень», вона призначена для дослідження суб'єктом себе та свого ідеального «Я», а також для вивчення взаємин у малих груп. За допомогою цієї методики міжособистісні відносини характеризуються різними проявами таких характеристик особистості, як: егоїстичність, агресивність, підозрливість, залежність, схильність або до домінування, або до дружніх контактів тощо.

Підозрливість – це якість особистості, при якій людина відмовляє в довірі оточуючим, безпідставно підозрюючи всіх у ворожих намірах. Така людина уникає прив'язаності зі страху бути обдуреною та зрадженою [4]. Егоїзм – це дія, спрямована на досягнення особистої вигоди, навіть, якщо ці дії шкодять інтересам іншої людини або суспільства [5]. Агресія – це індивідуальна характеристика, яка відображає схильність особистості до демонстрації переваги сили. Вона характеризується наявністю деструкцій у галузі відносин об'єкт – об'єкт. З. Фройд, Г. Мюррей та інші вчені вважають агресію вродженою якістю, яка властива всім [6].

Залежність – це потреба в чому або в кому- небудь. Згідно з методикою «Діагностика міжособистісних відношень» Т. Лірі, залежність проявляється від невпевненості в собі, нав'язливих страхах виявитися нікому не потрібним, а також проявляється у тривожності з будь-якого приводу. Співпрацювати – це спільна діяльність, спрямована на досягнення певного результату. У методиці Лірі однією з характеристик рис особистості розглядається така риса, як готовність співпрацювати, це тип особистості, який прагне взаємодіяти з оточуючими, проявляє до всіх дружнє відношення, готовий завжди і в усьому допомогти. Альтруїзм – це прагнення діяльності на благо іншим, навіть якщо ця діяльність може нашкодити самій людині. Таким чином, альтруїзм є повною протилежністю егоїзму [7]. Схильність до домінування – це риса особистості, яка прагне взяти під контроль іншу людину чи ситуацію. Схильність до дружніх відносин – це схильність особистості до прояву співпереживання, емпатії, надання допомоги іншим, прихильність до інших людей. Мета статті проаналізувати та порівняти співвідношення МАК+ і МАК – за допомогою методики «Діагностика міжособистісних відносин» Т. Лірі такі риси особистості,

як: підозрілість, егоїстичність, агресивність, альтруїзм, залежність тощо.

Аналізуючи рисунок 1 слід позначити, що вісь ОХ позначає схильність до дружніх контактів (СХ др), а вісь ОУ означає схильність до домінування (Дом). На діаграмі можна побачити показники групи з високим МАК+ і показники групи, у яких Мак-прагне до низьких показників. Слід зауважити, що при проведенні емпіричного дослідження у вибірці не було виявлено показників груп з результатами, де б були люди з вкрай низькими МАК-, а тому для дослідження була обрана група, у яких результати прагнуть до низького рівня. Також можна побачити, що групі, яка схильна до МАК+ властиві такі риси особистості, як: схильність до егоїзму, підозрілості, агресивність та залежність. У той час, як групі з Мак – властиві такі риси, як: альтруїзм та співпраця.

Аналізуючи рис. 1, можна припустити, що група досліджуваних (МАК+) характеризується: високим проявом егоїзму (II Ег.) та агресивності (III Аг), та низьким рівнем залежності (VI За) та підозрілості (IV П). Представники група МАК+ характеризується вищим рівнем авторитарності, егоїзму та агресивності. Таки люди схильні до встановлення сильного контролю над іншими, виступають з пріоритетом власних інтересів та проявляють агресивну поведінку. Їм може бути важко підпорядковуватись і залежить від інших, а також вони можуть проявляти підозріливість.

Представники групи МАК- характеризується: високим рівнем співпраці (VII Сп) та альтруїзму (VIII А), але мають низький рівень підпорядкованості (V Пі), залежності (VI За) та підозрілості (IV П). Представники цієї групі більш спрямовані на співпрацю (VII Сп) та проявляють альтруїзм (VIII А). Вони менш схильні до встановлення контролю над іншими і більше схильні підпорядковуватись (V Пі). Ці люди виявляють більшу відкритість до співпраці та проявляють більшу турботу про інших.

Отже, у проведеному емпіричному дослідженні надано визначення макіавеллізму, надана характеристика міжособистісним відносинам, емпірично виділено групи осіб з різним рівнем макіавеллізму, доведено, що обстежені з різним рівнем МАК відрізняються специфічним поєднанням показників, які складають структуру макіавеллізму. Встановлено, що особи, які мають схильність до МАК+, більш схильні до егоїзму, підозри та агресії, ніж особи, які схильні до МАК-. У той час як особи з Мак – більш схильні до співпраці та альтруїзму, ніж особи, у яких МАК+ [1].

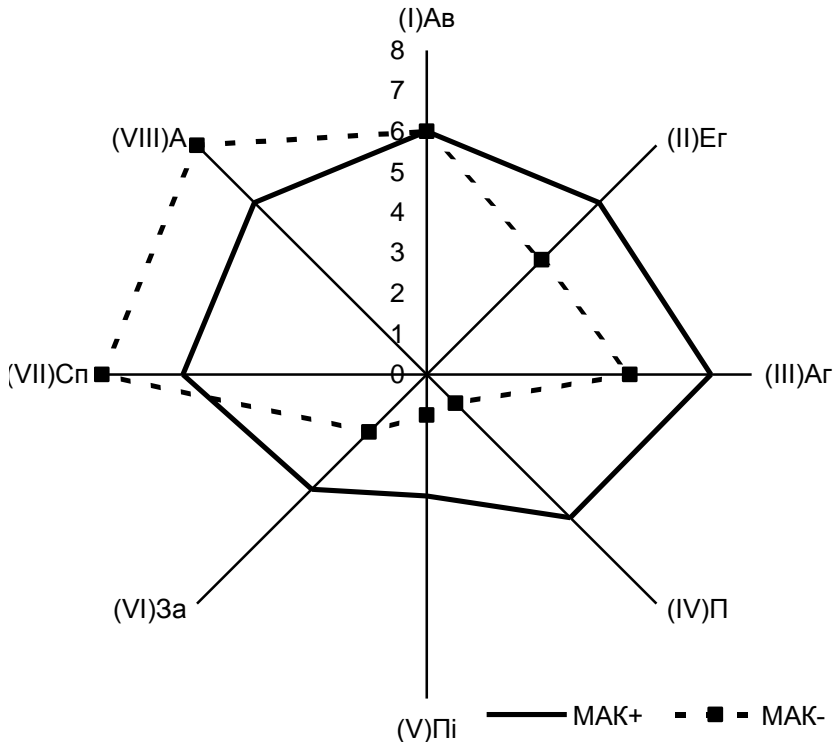

Рис. 1. Дискограма за методикою «Діагностика міжособистісних відносин» Т. Лірі.

Примітка. 1) групи: Мак + (N=3) – представники осіб, які схильні до макіавеллізму, Мак- (N=2) – представники осіб, які не схильні до макіавеллізму; 2) ОХ позначає схильність до дружніх контактів (Сх др), а вісь ОУ означає схильність до домінування (Дом). I Ав – Авторитарний, II Ег. – Егоїстичний, III Аг – Агресивний, IV П – Підозрілий, V Пі – Підпорядкований, VI За – Залежний, VII Сп – Співпраця, VIII А – Альтруїстичний, Дом – Домінування, Сх др - Схильність до дружніх контактів.

Література

1. Саннікова О. П., Макеєва Е. О. Факторна структура особистості макіавеллістів. *Особистість у сучасному вимірі: Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми сучасної психології особистості»* (20 квітня 2020 р.). Одеса : ФОП Бєлий А. Є., 2020. С. 222-230.

2. Електронний ресурс. URL : <https://moyaosvita.com.ua/suspilstvoznnavstvo/xarakteristika-mizhosobistisnix-vidnosin/>.

3. Електронний ресурс. URL : <https://infopedia.su/selected.php/>.
4. Електронний ресурс. URL: <https://podskazki.info/podozritelnost/>.
5. Електронний ресурс. URL: uk.wikipedia.org.
6. Електронний ресурс. URL: <https://studfile.net/preview/5319040/page:12/>.
7. Електронний ресурс. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
8. Електронний ресурс. URL: <https://studfile.net/preview/9043224/page:5/>.

УДК 159.923

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАТИВНОЇ КРЕАТИВНОСТІ КАНДИДАТІВ ПРИ ПРОФЕСІЙНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВІДБОРІ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЕМПАТІЇ

Меленчук Н. І.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Бабак О. Г.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У цій статті розглядаються результати емпіричного дослідження, спрямованого на вивчення специфіки комунікативної креативності кандидатів при професійному психологічному відборі з різним рівнем емпатії. Комунікативна креативність розглядається як цілісна система психологічних властивостей особистості, що забезпечує творчий характер спілкування і комунікативної активності. Емпатія розуміється як властивість особистості, що складається зі здатності емоційно реагувати й відгукуватися на переживання іншого; здатності розпізнавати емоційні стани іншого; здатності давати адекватну відповідь як вербального, так і невербального типу на переживання іншого. Показано, що такі властивості особистості, як комунікативна креативність і емпатія, є важливими для професійного самоздійснення особистості соціономічних професій.

В емпіричному дослідженні був використаний «Тест-опитувальник комунікативної креативності» О. Саннікової, Р. Белоусової і метод візуальної діагностики. Використання якісного аналізу даних дало змогу згрупувати обстежених за рівнем емпатії, що була досліджена за допомогою візуальної діагностики, та вивчити у представників цих груп осіб індивідуально-психологічні прояви комунікативної креативності. Встановлено, що особам з високим рівнем емпатії властиві особистісні